

Весна ЧОЛАКОВИЋ – ПОПОВИЋ,
Олга ОСТОЈИЋ - ЧОЛАКОВИЋ,
Снежана ЦРНОГОРАЦ,
Борислав ЧОЛАКОВИЋ

НЕКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ РАЂАЊА У ЦРНОЈ ГОРИ

Циљ нашег рада је да покажемо неке карактеристике рађања у Црној Гори у посљедњих 50 година и реперкусије на демографска кретања.

Извори података су: статистички годишњаци Републичког завода за статистику – Монстат и Демографска статистика 1997. – Савезног завода за статистику.

Овим радом приказујемо сва рађања (живорођене и мртворођене) и порођаје уз стручну помоћ за цијели посматрани период.

Приказујемо вишеструке порођаје у посљедњих 5 година (1999 – 2003) и све живорођене по тежини дјетета на рођењу у истом периоду.

Предмет посматрања су: живорођени према реду рађања, према старости мајке и реда рађања, живорођени у браку и ван брака.

Показаћемо и кретање природног прираштаја са подацима по општинама.

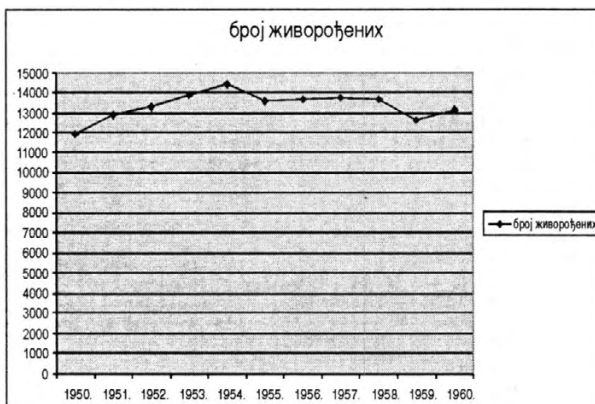
Маскулинитет (однос броја мушке и женске новорођенчади) код живорођених су такође предмет овог рада.

Наталитет

На следећих пет табела приказаћемо број живорођених у Црној Гори од 1950. до 2003. године са пратећим графиконима.

Табела 1.

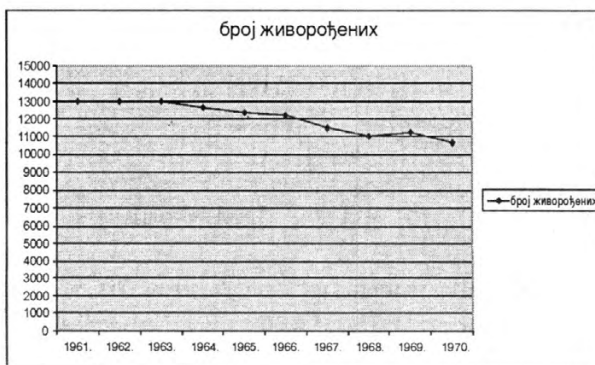
Година	Број живорођ.
1950.	11904
1951.	12898
1952.	13308
1953.	13880
1954.	14428
1955.	13550
1956.	13654
1957.	13751
1958.	13684
1959.	12614
1960.	13127

Од 1951. до 1960. године, број порођаја у Црној Гори се кретао од 13 до 13,5 хиљада годишње. За ту декаду је карактеристично да је у 1954. године рођено 14428 живорођених, што је и највећи број рођених у једној години у прошлом вијеку.

Табела 2.

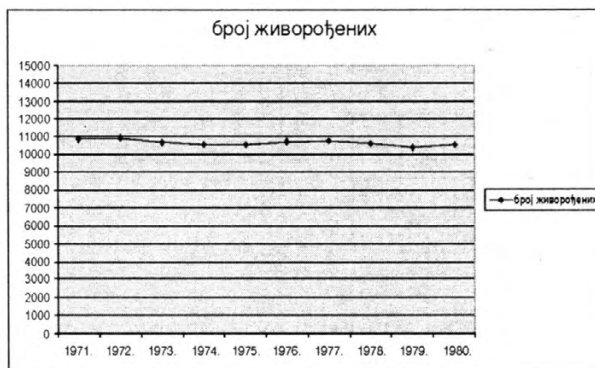
Година	Број живорођ.
1961.	12994
1962.	13006
1963.	12982
1964.	12599
1965.	12333
1966.	12209
1967.	11485
1968.	11027
1969.	11259
1970.	10636

Прве три године 60-их година, број живорођених је био око 13000. Сљедеће три године тај број опада и креће се нешто изнад 12000, а наредне три године (1967 – 1969) број живорођених се смањује за још 1000, да би се у 1970. години у Црној Гори родило 10636 живе дјеце.

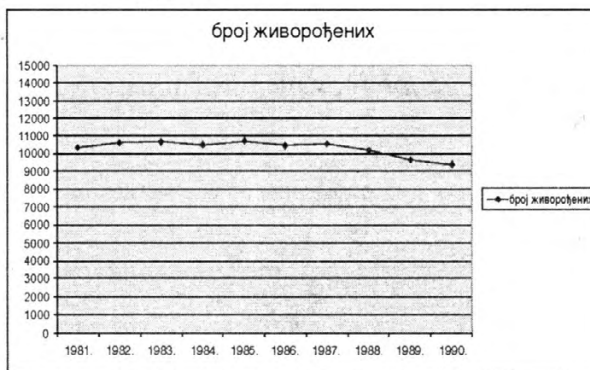
Табела 3.

Година	Број живорођ.
1971.	10866
1972.	10938
1973.	10665
1974.	10551
1975.	10557
1976.	10711
1977.	10738
1978.	10584
1979.	10365
1980.	10542

Табела 4.

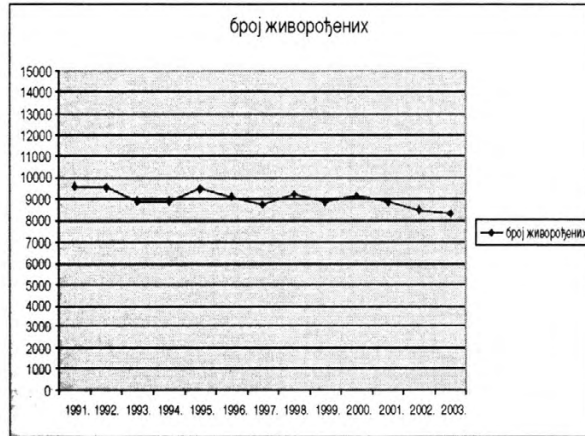
Година	Број живорођ.
1981.	10335
1982.	10579
1983.	10657
1984.	10521
1985.	10724
1986.	10455
1987.	10567
1988.	10190
1989.	9634
1990.	9380

Као што се из претходних табела види, слиједи период од 19 година (1970 – 1988), гдје је број порођаја доста уједначен и креће се око 10.500 годишње. У 1989. години број живорођених је био 9634 (први пут испод 10000 у посматраном периоду). Од те године почиње нови тренд смањења броја порођаја.

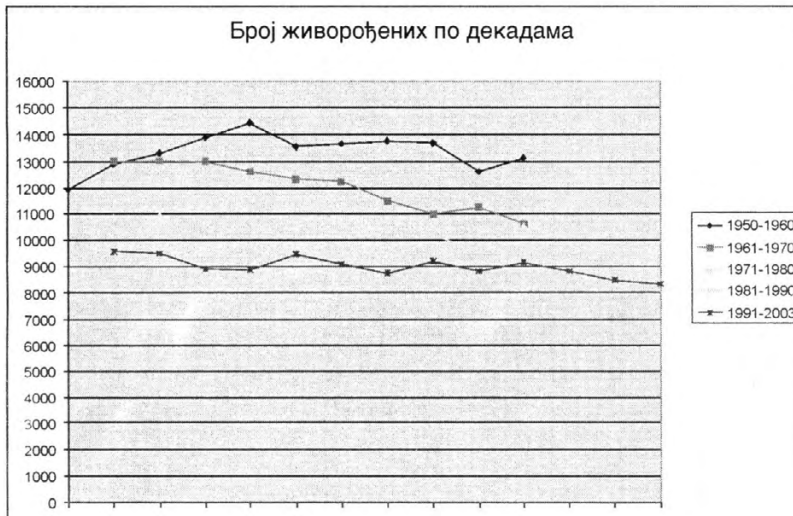
Табела 5.

Година	Број живорођ.
1991.	9609
1992.	9524
1993.	8922
1994.	8887
1995.	9492
1996.	9094
1997.	8758
1998.	9211
1999.	8828
2000.	9184
2001.	8839
2002.	8490
2003.	8344

На табели 5 приказан је број живорођених по годинама, од 1991. до 2003. године са пратећим графиканом. Последња декада XX вијека показује доста уједначем број порођаја у Црној Гори на нивоу око 9000 годишње. Прве године овог вијека карактерише смањење броја порођаја испод 9000, да би 2003. године било 8344 живорођених.

Све ово напријед наведено приказујемо графички на једном графикану.

На табели 6 и графикону приказано је кретање наталитета у десетогодишњим раздобљима друге половине XX вијека и за 2003. годину.

Табела 6.

Година	Стопа живорођ.
1950.	30.0
1960.	28.1
1970.	20.3
1980.	18.2
1990.	14.6
2000.	14.0
2003.	13.4

Стопа наталитета у Црној Гори је била 30‰ у 1950. години. У 1970. години била је 20,3‰, а у 2000. години 14‰. За 50 година је више него преполовљена.

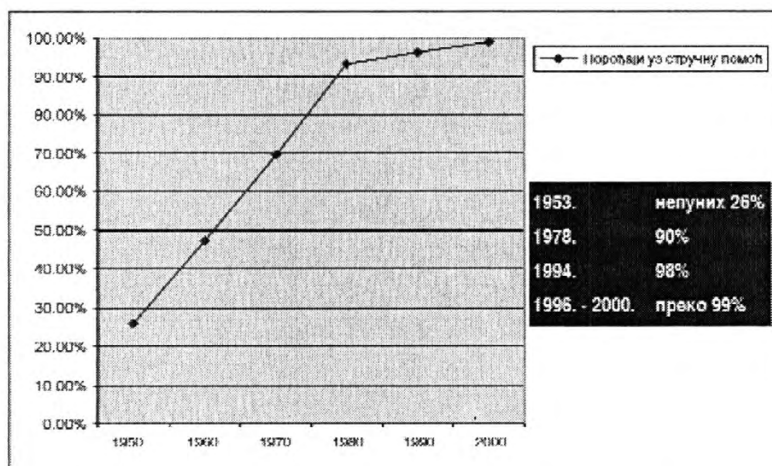
Стопа наталитета се у посматраном периоду смањивала по декадама за 4% (1990 – 2000) до 28% (1960 – 1970). Укупно смањење стопе наталитета за период 1950. – 2003. године је 59%.

Порођаји уз стручну помоћ

На табели 7 и пратећем графикону приказујемо порођаје уз стручну помоћ (у болници).

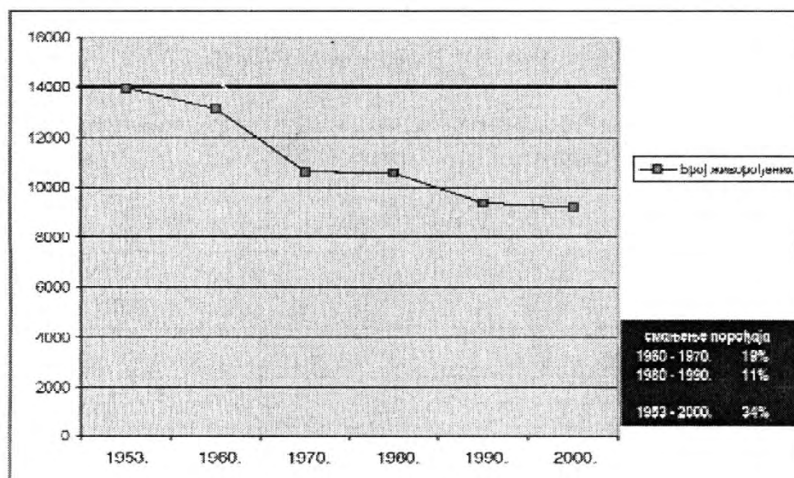
Табела 7.

Година	Број живорођених	Порођаји уз стручну помоћ
1953.	13968	25,9%
1960.	13127	47,1%
1970.	10636	69,5%
1980.	10542	93,2%
1990.	9380	96,4%
2000.	9184	99,1%
2003.	8344	99,4%

У 1953. години свака четврта жена се порађала у болници, у 1970. нешто више од двије трећине, а 1978. године 90% жена се порађало у болници. Од 1996. године скоро свака жена се порађа у болници (преко 99%).

На сљедећем графикону приказан је број порођаја по декадама из табеле број 7.

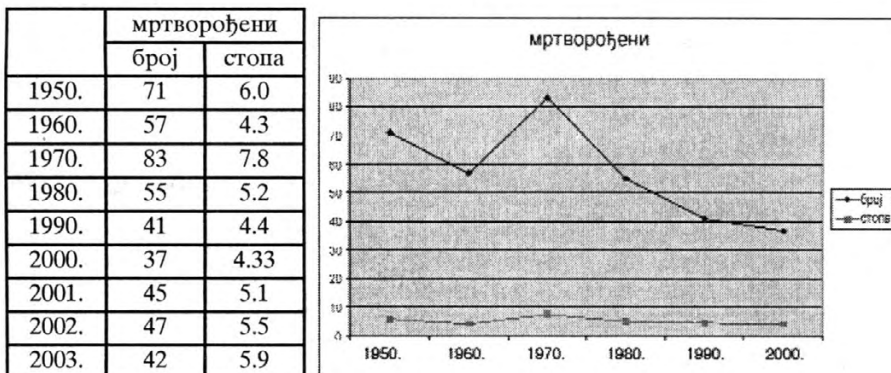

- У декади 1960 – 1970. број порођаја је смањен за 19%, а од 1980 – 1990. за 11%. Број порођаја у 2000. години у односу на 1953. је мањи за 34%, а у 2003. години за 40%.

Мортинаталитет (мртворођеност)

На табели 8 приказани су број и стопа мртворођених у разд-обљима од 10 година посматраног периода и последње 3 године. Уз табелу је дат пратећи графикон.

Табела 8.

Стопа мортинаталитета се углавном креће око 5 – 6 промила (распон 3 – 8 промила). Изван ових оквира се издваја 1954. година са 10%.

Вишеструки порођаји

На табели 9 приказујемо податке о вишеструким порођајима за период 1999 – 2003. година.

Табела 9.

Година	Укупан број вишеструких порођаја	Вишеструки порођаји					
		двојке			тројке и више		
		број порођаја	живорођени	мртворођени	број порођаја	живорођени	мртворођени
1999.	84	83	163	3	2	7	
2000.	95	92	177	7	3	8	1
2001.	67	64	126	2	3	9	
2002.	55	51	100	2	4	12	
2003.	100	97	193	1	3	9	
Укупно:	401	387	759	15	15	45	1

У посљедњих 5 година посматраног периода, у Црној Гори је био 401 вишеструки порођај. Са двојкама је било 387 порођаја, са тројкама 14, а једанпут су рођане четворке. Рођено је 804-оро живе дјеце, а 16-оро је мртворођених.

У посљедњих 5 година у Црној Гори су се рађале двојке 1:112 порођаја, а тројке 1: око 3000 порођаја (у класичној ранијој литератури 1:6000 – 8000 порођаја).

Већа учесталост вишеструких порођаја је посљедица вантјелесне оплодње (ИВФ).

Мортинаталитет код вишеструких порођаја је већи од опште стопе мртворођености и он је у посматраном периоду за двојке износио 19%, а за тројке 22%.

На табели 10 приказујемо тјелесне тежине живорођене дјеце из вишеструке трудноће.

Табела 10.

	двојке	тројке	укупно	%
испод 500 гр				46.64%
500 - 999 гр	7		7	
1000 - 1499 гр	32	13	45	
1500 - 1999 гр	76	20	96	
2000 - 2499 гр	215	12	227	
2500 - 2999 гр	239		239	
3000 - 3499 гр	110		110	
3500 - 3999 гр	28		28	
4000 - 4499 гр	6		6	
4500 гр и више				
Непознато	46		46	
Укупно:	759	45	804	

Скоро половина живорођених (46,64%) из вишеструке трудноће је имало тежину испод 2500 гр. Непуних 1% је имало тежину испод 1000 гр., а 5,6% је било са тежином 1000 – 1500 гр.

Да би показали да је учесталост рађања дјеце са малом тежином из вишеструких трудноћа 10 пута већа у односу на је-

дноструке трудноће, приказаћемо на табели 11 тјелесне тежине све живорођене дјеце у посљедњих 5 година (1999 – 2003).

Табела 11.

Тежина	Живорођени по тежини дјетета									
	1999.		2000.		2001.		2002.		2003.	
	бр.	%	бр.	%	бр.	%	бр.	%	бр.	%
испод 500 гр			4	0,12%	4	0,10%	4	0,12%	6	0,23%
500 - 999 гр	1	0,01%	7		5		6		13	
1000 - 1499 гр	50		46		43		37		29	
1500 - 1999 гр	74	5,09%	88	4,82%	78	4,56%	76	4,68%	82	4,40%
2000 - 2499 гр	325		309		282		285		256	
2500 - 2999 гр	1135		1225		1087		1033		1078	
3000 - 3499 гр	3079		3282		3047		2887		2800	
3500 - 3999 гр	2566		2771		2779		2681		2400	
4000 - 4499 гр	882		925		972		945		811	
4500 гр и више	145		145		146		169		186	
Непознато	571	6,47%	382	4,16%	396	4,48%	376	4,42%	683	8,19%
Укупно:	8828		9184		8839		8499		8344	

Учесталост живорођених са малом тежином (испод 2500 гр) је испод 5% (4,84%). Живорођених са тежином испод 1000 гр било је 0,12%, а оних са 1000 – 1500 гр. 0,5%.

Код 5,5% живорођених нема података о тјелесној тежини (непознато), што је доказ да је податак испуштен при испуњавању пријаве порођаја, или није измјерена тежина на рођењу. И једно и друго је недопустиво.

Живорођени према реду рађања

На табели 12 приказујемо живорођене према реду рађања од 1975. у раздобљима од 5 година и за 2003. годину.

Табела 12.

	1975.	1980.	1985.	1990.	1995.	2000.	2003.
Прво	33,42%	37,66%	36,45%	39,28%	38,54%	41,46%	42,94%
Друго	28,28%	30,33%	33,34%	33,85%	34,33%	32,97%	32,41%
Треће	17,09%	16,96%	18,24%	16,66%	18,38%	16,39%	16,42%
Четврто	9,51%	7,23%	6,64%	5,99%	5,67%	5,80%	5,25%
Пето и више	11,59%	7,82%	5,33%	4,22%	3,08%	3,38%	2,98%

У 1975. години, 17% жена је рађало треће дијете, 9,5% је рађало четврто, а 11,6% пето и више.

Повећава се процентуална заступљеност у рађању првог и другог дјетета. Учесталост рађања трећег дјетета се одржава на око 17%. Рађање четвртог дјетета је смањено за око 4% (са 9,51% у 1975. години на 5,25% у 2003. години), а рађање петог и више је смањено са 11,59% на око 3%.

То је приказано и графички са линијама тренда.

Просјечна старост мајке према реду рађања

Оптимално вријеме за рађање је период између 25 и 35 година и то је животно доба са медицинског аспекта, у којем би било пожељно остварити репродукцију.

На табели 13. приказујемо просјечну старост мајке према реду рађања.

Табела 13.

Просјечна старост мајке према реду рођења живорођене дјеце						
	1950.	1960.	1970.	1980.	1990.	2000.
Прво	23.3	23.2	23.4	24.4	24.8	25.6
Друго	25.8	25.1	26.0	26.7	27.1	27.9
Треће	28.4	27.5	28.6	29.5	29.6	30.4
Четврто	31.8	29.6	31.0	31.7	31.3	32.8
Пето	33.9	31.6	32.3	33.2	32.5	33.4
Шесто	35.6	33.7	34.3	35.1	34.3	34.1
Седмо	37.5	35.3	35.9	36.6	36.2	34.0
Осмо	38.3	37.3	37.6	38.8	37.5	34.4
Девет и више	40.4	39.6	39.8	41.3	38.0	35.3

Евидентно је, да је рађање првог, другог и трећег дјетета одложено за око 2 године у 2000. години у односу на 1950. годину.

Рађање четвртог дјетета одложено је за годину, а пето се углавном рађа у 33 – 34 години. Рађање шестог и више – дјетета у 2000. години у односу на 1950. је помјерену за 1 – 5 година према млађем животној добу.

Живорођени и брачно стање мајке

Живорођене у браку и ван брака приказујемо на табели 14.

Табела 14.

Година	Живорођени у браку и ван брака			
	у браку		ван брака	
	бр.	%	бр.	%
1950.	11670	98,03%	234	1,97%
1960.	12884	98,16%	242	1,84%
1970.	10308	96,92%	328	3,08%
1980.	10157	96,35%	385	3,65%
1990.	8757	93,36%	623	6,64%
1997.	7870	89,86%	888	10,14%
2001.	7750	87,68%	1089	12,32%
2002.	7294	85,82%	1205	14,18%
2003.	7043	84,41%	1301	15,59%

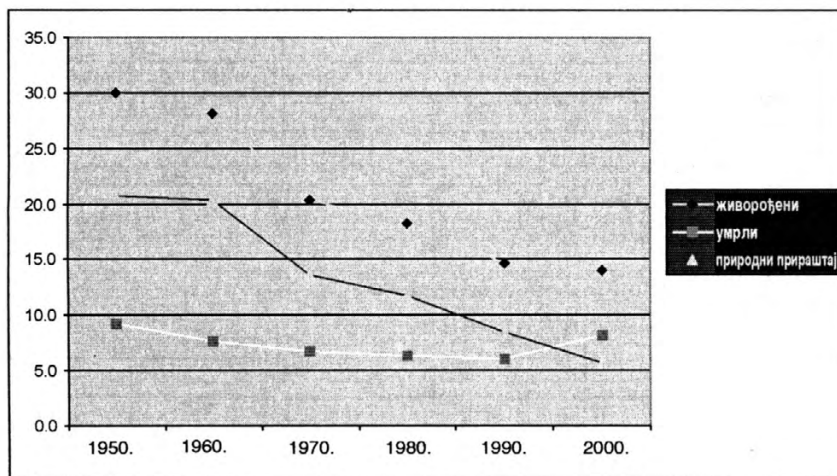
Педесетих и 60-их година прошлог вијека учесталост рађања дјеце ван брака је била до 2%. Почетком овог вијека у Црној Гори се рађа око 15% дјеце ван брака.

Природни прираштај

Смањењем наталитета смањује се природни прираштај. То приказујемо на табели 15 и пратећем графикону.

Табела 15.

	живорођени	умрли	природни прираштај
1950.	30.0	9.3	20.7
1960.	28.1	7.7	20.4
1970.	20.3	6.7	13.6
1980.	18.2	6.4	11.8
1990.	14.6	6.1	8.4
2000.	14.0	8.2	5.7
2001.	13.3	8.3	5.2
2002.	13.7		
2003.	13.4		

Природни прираштај у Црној Гори је смањен од 20,7% у 1950, односно са 20,4% у 1960. на 5,2% у 2001. години.

На следеће три табеле приказујемо: број живорођених (табела 16), број умрлих (табела 17) и природни прираштај (табела 18) по општинама од 1971. до 2001. године (десетогодишња раздобља).

Табела 16.

	живорођени			
	1971.	1981.	1991.	2001.
Црна Гора	10866	10335	9606	8839
Андријевица				84
Бар	460	541	530	523
Беране	1095	840	638	604
Бијело Поље	1308	1226	970	798
Будва	106	169	187	204
Даниловград	184	177	256	143
Жабљак	71	76	56	43
Колашин	334	189	122	64
Котор	308	360	302	275
Мојковац	199	177	155	173
Никшић	1318	1188	1096	1020
Плав	496	326	286	227
Плужине	149	76	25	50
Пљевља	747	651	540	380
Подгорица	2122	2619	2668	2813

Рожаје	610	505	654	497
Тиват	122	178	147	157
Улцињ	399	324	352	267
Херцег Нови	295	336	358	324
Цетиње	441	322	314	171
Шавник	102	55	40	22

Табела 17.

	умрли			
	1971.	1981.	1991.	2001.
Црна Гора	3264	3680	3970	5431
Андријевица				80
Бар	231	271	291	363
Беране	307	267	206	358
Бијело Поље	315	348	346	414
Будва	51	56	85	117
Даниловград	110	146	135	172
Жабљак	19	27	39	43
Колашин	84	82	48	102
Котор	169	255	308	295
Мојковац	39	57	76	86
Никшић	439	423	489	587
Плав	59	112	98	147
Плужине	49	23	35	51
Пљевља	276	301	272	310
Подгорица	480	627	705	1358
Рожаје	79	92	97	133
Тиват	58	80	109	131
Улцињ	115	87	143	166
Херцег Нови	140	181	240	283
Цетиње	195	206	221	192
Шавник	49	39	27	44

Табела 18.

	природни прираштај			
	1971.	1981.	1991.	2001.
Црна Гора	7602	6655	5636	3408
Андријевица				4
Бар	229	270	239	160
Беране	788	573	432	246
Бијело Поље	993	878	624	384
Будва	55	113	102	87
Даниловград	74	31	121	-29
Жабљак	52	49	17	0
Колашин	250	107	74	-38
Котор	139	105	-6	-20
Мојковац	160	120	79	87
Никшић	879	765	607	433
Плав	437	214	188	80
Плужине	100	53	-10	-1
Пљевља	471	350	268	70
Подгорица	1642	1992	1963	1455
Рожаје	531	413	557	364
Тиват	64	98	38	36
Улцињ	284	237	209	101
Херцег Нови	155	155	118	41
Цетиње	246	116	93	-21
Шавник	53	16	13	-22

Негативан природно прираштај постоји у 8 општина у Црној Гори. Од 1991. године то су општине: Жабљак, Котор, Плужине и Шавник, а од 1995. године придружује им се повремено Даниловград. Од 1997. године још три општине (Андријевица, Цетиње и Колашин) имају негативан природни прираштај.

Још четири општине (Мојковац, Пљевља, Тиват и Херцег Нови) се приближавају да им се, за коју годину, придруже у негативном природном прираштају.

По пописима из 1981, 1991. и 2003. године евидентно је смањење броја становника у 10 општина (Андријевица, Беране, Бијело Поље, Жабљак, Колашин, Плав, Плужине, Пљевља, Цетиње, Шавник).

У 8 општина (Бар, Будва, Котор, Даниловград, Никшић, Подгорица, Тиват, Херцег Нови) имамо повећање броја становника, а стагнацију броја становника у 3 општине (Мојковац, Рожаје, Улцињ).

Маскулитет

Познато је да се рађа више мушке дјеце него женске. На 100 женске новорођенчади рађа се од 105 – 107 мушке – код живорођених. Међу мртворођеним је број рађања мушке дјеце још већи.

Како то изгледа у Црној Гори приказујемо на табели 19 и 20.

Табела 19.

Година	Број мушких на 100 женских	
	живорођених	мртворођених
1950.	109	129
1960.	104	73
1970.	105	113
1980.	104	78
1990.*	110	141
2000.*	108	106

Табела 20.

Година	Број мушких на 100 женских	
	живорођених	мртворођених
1991.	105	91
1992.*	113	88
1993.	112	104
1994.	106	68
1995.*	109	159
1996.	107	77
1997.	110	155
1998.	106	108
1999.	107	133
2000.*	108	106
2001.*	110	88
2002.*	111	
2003.*	108	147

У посљедњих 14 година (од 1990 – 2003), у 9 је број живорођене мушке новорођенчади у односу на 100 женске био 108 – 113.

То се поклапа са учесталијим одређивањем пола у почетку трудноће са циљем рађања жељеног мушког дјетета.

ЗАКЉУЧЦИ:

Већ 10 година у Црној Гори се скоро све жене порађају у здравственим установама.

Евидентно је смањење: броја порођаја, наталитета и природног прираштаја.

У око 5% порођаја рађају се дјеца са тјелесном тежином испод 2500 гр.

Пријевремено се у Црној Гори порађа 5–6% трудница (прије навршене 37. н.г.).

Процентуално се смањује број жена које рађају четворо и више дјеце.

Од 1990. године повећан је број рађања мушке дјеце.

Vesna ČOLAKOVIĆ - POPOVIĆ,
Olga OSTOJIĆ - ČOLAKOVIĆ,
Snežana CRNOGORAC,
Borislav ČOLAKOVIĆ

SOME CHARACTERISTICS OF GIVING BIRTH IN MONTENEGRO

Summary

Purpose of our paper is to present some characteristics of giving birth in Montenegro in the last 50 years and repercussion on demographic movements.

Data sources were statistical annuals of the Republic Statistics Bureau - MONSTAT and Demographic Statistics 1997 - of the Federal Statistics Bureau.

In 1950s and first three years of 1960s, in Montenegro more than 13000 children were born. From 1970 to 1989 between 11 and 10 thousand children were born and in the last decade about 9 thousand children were born, with the tendency of further decrease at the beginning of this century. In the last 50 years, number of live-born babies in Montenegro was reduced by 40%, and birth rate was reduced by more than a half - by 59%.

Still-birth rate, with small oscillations, is almost unchanged and it is on the level 5 - 6 per mills.

In 1953 in Montenegro only 25% of women gave birth in hospital, and as of 1996 more than 99% of women has been giving birth in hospital.

In the last few years twins and triplets are born more often due to artificial fertilization (IVF). In the last five years according to the data analysis (1999 - 2003) twins were born in 1:112 births, and triplets in 1 : about 3000 births. Still-birth rate with twins was 19 per mills and with triplets 22 per mills.

Frequency of live-born babies with small weight (under 2500gr.) was less than 5% (4,84%) in total number of births, and frequency of live-births with small weight after several pregnancies is ten times bigger (46,31%).

Fourth child birth in 2003 compared to 1975 is reduced from

9.51% to 5.25%, and fifth child birth or more from 11.59% to about 3%.

Giving birth of the first, second and third child is delayed for 2 years in the period from 1953 - 2003 (by surveying average years of life of women at time of first, second and third child birth).

In 1950's and 1960s, frequency of births out of marriage was up to 2%. At the beginning of this century in Montenegro about 15% of children is born out of marriage.

Birth rate reduction reduces natural population increase by growth. Natural population increase by growth from 20.7% in 1950, that is 20.4° in 1960 was reduced to 5.2° in 2001. Negative population increase by growth is present in 8 municipalities in Montenegro (Žabljak, Kotor, Plužine, Šavnik, Danilovgrad, Andrijevica, Cetinje and Kolašin), and 4 more are getting closer to the previously mentioned (Mojkovac, Pljevlja, Tivat and Herceg Novi).

As of 1990 (last 14 years), during 9 years 108 - 113 male babies were born in Montenegro per 100 female babies. The previously mentioned overlaps with frequent acts of determining sex of the baby at the beginning of pregnancy with the purpose of having more preferred male child.

